

דגשים וטיפים לפתרון שאלות בדין המהותי

עו"ד יוליה ציילין

**אסור להעתיק, לצלם, להקליט או להסריט את התכנים, כולם או חלקם ,
שיוצגו לכם להלן ללא אישור מפורש ובכתב מאורטל רייסמן .**

מטרת השיעור

אנחנו מבינים שנבחנים רבים מתקשים יותר ברמת יישום השאלות –
איך לגשת אליהן?
איך לפרק אותן?
איך לזהות את החוק הרלוונטי לשאלה?

לכן המטרה היא להקנות לכם כלי נוסף, עם ערך מוסף שיסייע לכם לצלוח את החלק המהותי בקלות, ולחזק את היכולות שלכם בדין המהותי.

החוק – האם הפחד ממנו מוצדק?

בכלל לא!
ובכל זאת, למה רוב הנבחנים כל כך חוששים ממנו?
רוב הנבחנים, למרות שהם אחרי התואר ואחרי ההתמחות,
לא באמת קיבלו את הכלים הנכונים איך לקרוא את החוק ואיך להתמצא בו.
ולכן, במרבית המקרים הפחד נובע בעיקר ממקום של חוסר הבנה.

”הניחו לפחד להיות יועץ עבורכם, לא הסוהר שלכם.”

~ אנתוני רובינס

כללי מפתח

- המדרג הנורמטיבי של החוקים – מתחיל מהחוק "הגדול", הראשי, וממנו ממשיכים לתקנות ולפקודות. לרוב, התקנות מייצרות את הפרוצדורה.
- למה חשוב להבין את זה? ישנם מקרים רבים בהם נבחנים לא מוצאים את התשובה מתוך החוק ובדיוק בשביל השיעור הזה נוצר, כדי שאיתור התשובה מתוך החוק יהיה פשוט יותר ומסובך פחות.
- בחלק המהותי אין דרך לברוח מהחוק, כי כל התשובות יהיו משם.
- גם פסיקה – פסיקה היא בעצם פרשנות של החוק שנותנת נדבך נוסף לחוקים עצמם.

מהתאוריה לפרקטיקה – שלבי העבודה בדין המהותי

1. נקרא תחילה את השאלה עד הסוף – עליה **נסמן רמזים** כמו מילים מרמזות, בעלי תפקידים, תאריכים, ערכאות, סוגי הליכים, סוגי החלטות, סכומי כסף, תאריכים.
2. שימו לב בתוך השאלה ל**פסיקים**, ל**נקודות וכיו"ב** – זה יעזור לכם בחלוקה ההגיונית של נתוני השאלה.
3. אחרי זה ננסה להבין – **מה שואלים אותי?**
4. ננסה להבין מתוך השאלה **מה הסוגייה** ששואלים אותנו ו**לאיזה חוק הסוגייה הזו רלוונטית**.
5. ברגע שנבין באיזה דין מדובר – אנחנו **נחפש אותו בקובץ החקיקה הנלווה**.
6. שימו – **הסעיפים בקובץ החקיקה בבחינה הם סעיפים נבחרים בלבד**. אתם לא מקבלים את החקיקה במלואה, אז כבר מנקודת המוצא הזו – הרבה יותר קל להתמצא ולחפש בחוק, כי הוא מאוד מצומצם וספציפי.
דעו – בכל בחינה קובץ החקיקה שונה – לכן יש חשיבות לקובץ החקיקה שמשתנה ממועד למועד, על מנת להתאמן כנדרש, מומלץ להדפיס את קבצי החקיקה של הסימולציות שתתרגלו מראש או לחילופין לרכוש ספרים.
7. ברגע שאיתרנו את החוק אנחנו נעבור אליו ו**נחפש את הסעיף שעונה על הסוגייה** שנשאלנו עליה – הפרקים והכתורות של סעיפי החוק יהיו כתובים לכם בצד הסעיפים וזה ישמש לכם כמקרא.
8. ברגע שמצאתם את הסעיף המתאים – תאתרו את **הוראות הסעיף בתוך החלופות** ותסמנו את החלופה המתאימה והנכונה ביותר.

מהתאוריה לפרקטיקה – שלבי העבודה בדין המהותי

חשוב לזכור – קריאת החקיקה היא חשובה ובלתי נפרדת מהליך הלמידה והמוכנות לבחינת ההסמכה.

שימו מדובר בשאלות לדוגמא בלבד!

לא להיבהל אם השאלות מורכבות – המטרה היא לאו דווקא לבדוק את הידע שלכם בתרגול, אלא לראות איך אנחנו מיישמים את אופן פירוק השאלה, זיהוי נכון של הסוגייה המשפטית והחוק הרלוונטי ובכך להגיע לתשובה הנכונה.

טיפ חשוב #1:

כאשר אתם ניגשים לחוק הרלוונטי – תמיד לבדוק בראש ובראשונה את סעיף ההגדרות של החוק, הוא ישמש לכם ככלי עזר לזהות שאכן זיהיתם בשאלה את החוק הנכון.

טיפ חשוב #2:

לפעמים אתם תישאלו בשאלה אחת על כמה חוקים, לכן חשוב לקרוא בקפידה את השאלות ולזהות את כל הסוגיות שעלולות להישאל באותה השאלה כדי שתוכלו לענות עליהן בצורה הנכונה ביותר.

טיפ חשוב #3:

תסמנו את החקיקה שכבר נעזרתם בה לצורך מענה על השאלה. למה? אין מצב שהכניסו לכם בקובץ חקיקה חוקים שלא ישמשו אתכם.

שאלה לדוגמא – יוני 2021:

אברהם הורשע על ידי בית המשפט השלום בחדרה בעבירה של התפרצות לדירה ונידון לשנת מאסר בפועל. נגד אברהם תלוי ועומד מאסר על תנאי לשנתיים בשל עבירת התפרצות. אברהם ביקש מבית המשפט להימנע מלהפעיל את המאסר על תנאי נגדו בשל מצבו הרפואי ולא להוסיף לו תקופת מאסר לשנת המאסר שהוטלה עליו.

מה הדין?

- א- בית המשפט חייב להפעיל את המאסר על תנאי.
- ב- בית המשפט רשאי להאריך את תקופת המאסר על תנאי רק במקרה שבו אברהם עובר טיפול גמילה למשתמשים בסמים.
- ג- לבית המשפט יש שיקול דעת רחב להימנע מלהפעיל את המאסר על תנאי.
- ד- בית המשפט רשאי להאריך את תקופת המאסר על תנאי מכיוון שאברהם עבר תוך תקופת התנאי עבירה נוספת אחת בלבד.

אברהם הורשע על ידי בית המשפט השלום בחדרה בעבירה של התפרצות לדירה ונידון לשנת מאסר בפועל. נגד אברהם תלוי ועומד מאסר על תנאי לשנתיים בשל עבירת התפרצות. אברהם ביקש מבית המשפט להימנע מלהפעיל את המאסר על תנאי נגדו בשל מצבו הרפואי ולא להוסיף לו תקופת מאסר לשנת המאסר שהוטלה עליו.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. הרשעה בבית משפט השלום.
2. גזר דין – שנת מאסר בפועל.
3. במקביל – יש מאסר על תנאי לשנתיים.
4. בקשה לא להפעיל את המאסר על תנאי.

השאלה עוסקת בדיני העונשין,

ובפרט בתנאים להפעלת/אי הפעלת מאסר על תנאי.

סעיפים 55, 56 לחוק העונשין, התשל"ז-1977

הפעלתו של מאסר על תנאי

55. (1) מי שנידון למאסר על תנאי והורשע בשל עבירה נוספת, יצווה בית המשפט על הפעלת המאסר על תנאי.
- (2) בצו לפי סעיף קטן (א) רשאי בית המשפט להורות שהפעלת המאסר על תנאי תהיה בכפוף לתוצאות הערעור על ההרשעה בשל העבירה הנוספת.
- (3) צו לפי סעיף זה יינתן מאת בית המשפט שהרשיע את הנידון בשל העבירה הנוספת, והוא יכול להינתן מאת כל שופט של אותו בית משפט.

הארכת תקופת התנאי

56. (1) בית המשפט שהרשיע נאשם בשל עבירה נוספת ולא הטיל עליו בשל אותה עבירה עונש מאסר רשאי, על אף האמור בסעיף 55 ובמקום לצוות על הפעלת המאסר על תנאי, לצוות, מטעמים שיירשמו, על הארכת תקופת התנאי, או חידושה, לתקופה נוספת שלא תעלה על שנתיים, אם שוכנע בית המשפט שבנסיבות העניין לא יהיה צודק להפעיל את המאסר על תנאי.
- (2) לא ישתמש בית המשפט בסמכות לפי סעיף זה אלא לגבי ההרשעה הראשונה של הנאשם בשל עבירה נוספת.
- (3) האריך בית המשפט את תקופת התנאי לתקופה נוספת לפני תום תקופת התנאי, תחל תקופת התנאי הנוספת בתום תקופת התנאי; חידש בית המשפט את תקופת התנאי לאחר שתמה תקופת התנאי, תחל תקופת התנאי הנוספת מיום מתן פסק הדין, והכל כשבית המשפט לא הורה אחרת.

החלופה הנכונה היא א': בית המשפט חייב להפעיל את המאסר על תנאי.

על פי סעיף 55, כאשר אדם נידון למאסר על תנאי והורשע לאחר מכן בעבירה נוספת מאותו סוג, בית המשפט חייב להפעיל את המאסר על תנאי.

כלומר, עצם העובדה שאברהם ביצע עבירת התפרצות נוספת – אותה עבירה שבעטיה הושת עליו התנאי – מחייבת את בית המשפט להפעיל את המאסר על תנאי, גם אם מצבו הרפואי קשה. החוק אינו מעניק לבית המשפט שיקול דעת להימנע מההפעלה מסיבות אישיות או רפואיות.

סעיף 56 קובע חריג: בית המשפט רשאי להאריך את תקופת התנאי או לחדשה רק אם הנאשם הורשע בעבירה נוספת אך לא הוטל עליו בגינה מאסר בפועל.

במקרה זה – אברהם נידון לשנת מאסר בפועל בעבירה הנוספת, ולכן אין תחולה לסעיף 56, ולא ניתן להאריך את התנאי במקום להפעילו.

שאלה לדוגמא – יוני 2021:

למשרדך נכנסה דינה, שזה עתה רכשה את קניון הים השחור והפכה לבעליו. דינה מעוניינת להשתחרר מתשלומי הארנונה לרשות המקומית. דינה הציגה בפניך את הסכם השכירות מול השוכרים, ולפיו דינה אינה משכירה להם את הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים, אך עם זאת מעבירה את החבות בארנונה בגין שטחים אלה, באופן יחסי לכל שוכר, מכוח ההסכם. דינה שואלת אם בנסיבות אלו דרך זו תשחררה מהחבות בארנונה כלפי הרשות המקומית למרות שלא קיימת לשוכרים כל חובה בדיון לתשלום בגין השטחים הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים.

מה הדין?

- א- אין מניעה להעביר בדרך זו את החבות לשלם ארנונה מדינה לכל השוכרים, ובלבד שכל אחד יחויב בשטח הציבורי הצמוד למושכר.
- ב- אין מניעה להעביר בדרך זו את החובה לשלם ארנונה לכל השוכרים, ובלבד שהנוסחה בהסכם הוגנת ולא מקפחת אף אחד מן השוכרים.
- ג- אין מניעה להעביר בהסכם את החבות לשלם ארנונה לכל השוכרים, ובלבד שדינה קיבלה את הסכמת הרשות המקומית מראש ובכתב.
- ד- לא ניתן בהסכם בין דינה לשוכרים להעביר את החבות הקבועה בדיון לתשלום ארנונה בגין השטחים הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים.

למשרדך נכנסה דינה, שזה עתה רכשה את קניון הים השחור והפכה לבעליו. דינה מעוניינת להשתחרר מתשלומי הארנונה לרשות המקומית. דינה הציגה בפניך את הסכם השכירות מול השוכרים, ולפיו דינה אינה משכירה להם את הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים, אך עם זאת מעבירה את החבות בארנונה בגין שטחים אלה, באופן יחסי לכל שוכר, מכוח ההסכם. דינה שואלת אם בנסיבות אלו דרך זו תשחררה מהחבות בארנונה כלפי הרשות המקומית למרות שלא קיימת לשוכרים כל חובה בדין לתשלום בגין השטחים הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. דינה מעוניינת להשתחרר מתשלומי הארנונה.
2. השטחים הציבוריים אינם מושכרים לשוכרים.
3. דינה מעבירה את החבות בארנונה באופן יחסי לכל שוכר מכוח הסכם השכירות.
4. לשוכרים אין חובה בדין לתשלום בגין השטחים הציבוריים.
5. האם בנסיבות האלו דינה יכולה להשתחרר מהחבות בארנונה?

מנתוני השאלה ניתן ללמוד כי –

השאלה עוסקת בחבות, המחאת חבות

ובפרט חבות לענייני תשלומי חובה למדינה = משק המדינה?

סעיף 6 לחוק המחאת חיובים, התשכ"ט-1969

המחאת חבות

6. חבותו של חייב ניתנת להמחאה, כולה או מקצתה, בהסכם בין החייב לבין הנמחה שבאה עליו הסכמת הנושה, זולת אם נשללה או הוגבלה עבירותה לפי דין.

סעיף 1 לחוק יסוד: משק המדינה

מסים, מילואות חובה ואגרות (תיקון מס' 1) תשמ"ב-1982

1. (א) מסים, מילואות חובה ותשלומי חובה אחרים לא יוטלו, ושיעוריהם לא ישונו, אלא בחוק או על פיו; הוא הדין לגבי אגרות.

(ב) מסים, מילואות חובה, תשלומי חובה ואגרות המשתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק ולא נקבעה בחוק הוראה שקביעתם בתקנות טעונה אישור הכנסת או ועדה מועדותיה, קביעתם בתקנות טעונה אישור מראש או תוך התקופה הקבועה לכך בחוק – בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך[1].

בר"ס 2462/19 מנהל הארנונה נ' קניון רמת אביב

בר"ס 2462/19 מנהל הארנונה נ' קניון רמת אביב

פס"ד קניון רמת אביב נסוב על סוגיית החיוב בארנונה בגין השטחים הציבוריים בקניון. בחוזי השכירות בין השוכרים לקניון, מלבד חיוב הארנונה בגין שטחי ההשכרה, הוטל על השוכרים חיוב נוסף של ארנונה בגין השטחים הציבוריים בקניון. נקבע כי מי שחייב בארנונה הוא המחזיק בנכס ומכיוון והקניון היה זה שתחזק את השטחים הציבוריים וניהל אותם, ולכן הוא זה שצריך לשאת בחיוב הארנונה בגין השטחים הציבוריים (ולא השוכרים). עוד נקבע כי לא ניתן להתנות על הדין באופן חוזי.

החלופה הנכונה היא ד': לא ניתן בהסכם בין דינה לשוכרים להעביר את החבות הקבועה בדין לתשלום ארנונה בגין השטחים הציבוריים שמחוץ לחנויות ולעסקים.

- לפי סעיף 6 לחוק המחאת חיובים, ניתן להעביר חבות רק אם הדבר אינו מנוגד לדין ובלבד שקיימת הסכמת הנושה (במקרה זה – הרשות המקומית). החבות לתשלום ארנונה אינה חוב חוזי אלא חוב סטטוטורי (ציבורי) שנקבע בחוק, ולכן אינה ניתנת להמחאה אלא אם הדבר מותר במפורש בדין – מה שלא מתקיים כאן.
- לפי סעיף 1 לחוק יסוד: משק המדינה חובת תשלום הארנונה היא חובה שבדין – לא ניתן ליצור או לשנות אותה בחוזה פרטי בין צדדים. הסכמות חוזיות בין בעל הנכס לשוכר אינן משנות את זהות "המחזיק" לצורך החיוב בארנונה לפי הדין.
- לפי פס"ד בר"ם 2462/19 מנהל הארנונה נ' קניון רמת אביב: במקרה זה נדונה בדיוק אותה סוגיה – בקניון רמת אביב נכללה בחוזי השכירות הוראה שלפיה השוכרים ישלמו גם ארנונה בגין השטחים הציבוריים. בית המשפט העליון קבע כי החייב בארנונה הוא "המחזיק" בפועל בנכס – מי שמפעיל ומתחזק אותו. בקניון, מי שמחזיק ומנהל את השטחים הציבוריים הוא הבעלים (הקניון) ולא השוכרים, ולכן רק הקניון חייב בארנונה על שטחים אלה. לא ניתן להתנות על כך בהסכם – ההסדר הקבוע בחוק גובר על כל הסכמה חוזית.

לסיכום:

- חבות הארנונה נקבעת על פי החזקה בפועל לפי החוק, ולא לפי הסכמות בין צדדים.
- השטחים הציבוריים מנוהלים ומוחזקים על ידי דינה (כבעלת הקניון), ולכן היא החייבת בתשלום הארנונה.
- הסכמים פנימיים עם השוכרים אינם משחררים אותה מהחבות כלפי הרשות המקומית.

שאלה לדוגמא – יוני 2021:

ירון מעוניין לרכוש דירה מאת רחמים. בפגישתם בדירה סיפר ירון שהוא חי בגפו וכי מצבו האישי קשה כתוצאה מהליך גירושין שעבר לאחרונה. רחמים ציין בפני ירון את מחיר הדירה וייעץ שלא להתמהמה מכיוון שלדבריו "דירה כזו צריך לחטוף". אף שמחיר הדירה תאם את ממוצע המחירים של דירות במצב זה באותה שכונה. ירון, שסבל מדיכאון, חשש לאבד את ההזדמנות ואמר לרחמים שהוא מעוניין בדירה. השניים חתמו על חוזה, ולאחריו כל צד מילא את חלקו באופן מלא וירון עבר להתגורר בדירה. לאחר כחודשיים ירון מעוניין לבטל את העסקה עקב בעיות רבות שהתגלו בדירה לאחר שהחל להתגורר בה.

מה הדין?

- א- קיימת לירון עילת ביטול של החוזה בגין כפייה.
- ב- קיימת לירון עילת ביטול של החוזה בין עושק.
- ג- קיימת לירון עילות ביטול של החוזה בגין עושק או כפייה, לבחירתו.
- ד- לא קיימות לירון עילות ביטול של החוזה בגין עושק או כפייה.

ירון מעוניין לרכוש דירה מאת רחמים. בפגישתם בדירה סיפר ירון שהוא חי בגפו וכי מצבו האישי קשה כתוצאה מהליך גירושין שעבר לאחרונה. רחמים ציין בפני ירון את מחיר הדירה וייעץ שלא להתמהמה מכיוון שלדבריו "דירה כזו צריך לחטוף". אף שמחיר הדירה תאם את ממוצע המחירים של דירות במצב זה באותה שכונה. ירון, שסבל מדיכאון, חשש לאבד את ההזדמנות ואמר לרחמים שהוא מעוניין בדירה. השניים חתמו על חוזה, ולאחריו כל צד מילא את חלקו באופן מלא וירון עבר להתגורר בדירה. לאחר כחודשיים ירון מעוניין לבטל את העסקה עקב בעיות רבות שהתגלו בדירה לאחר שהחל להתגורר בה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. ירון מעוניין לרכוש דירה. ירון סובל מדיכאון.
2. רחמים הוא הבעלים הנוכחי של הדירה.
3. ירון סיפר לרחמים שמצבו האישי קשה.
4. מחיר הדירה תאם את ממוצע המחירים של דירות אחרות בשכונה.
5. רחמים אמר לירון שמדובר בדירה ש"צריך לחטוף".
6. מהחשש שיאבד את ההזדמנות – ירון הסכים להצעה של רחמים.
7. הצדדים חתמו על חוזה וירון עבר להתגורר בדירה.
8. במהלך תקופת המגורים של ירון – התגלו בעיות רבות בדירה, שהתגלו רק לאחר כניסתו אליה.
9. עקב כך בחלוף חודשיים ירון מעוניין לבטל את העסקה.

מנתוני השאלה ניתן להבין כי השאלה עוסקת בדיני חוזים.

עיון בחלופות מרמז לנו על הסעיפים הרלוונטיים בחוק החוזים: כפייה ועושק.

סעיפים 17, 18 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973

כפיה

17. (1) מי שהתקשר בחוזה עקב כפיה שכפה עליו הצד השני או אחר מטעמו, בכוח או באיום, רשאי לבטל את החוזה.
(2) אזהרה בתום לב על הפעלתה של זכות אינה בגדר איום לענין סעיף זה.

עושק

18. מי שהתקשר בחוזה עקב ניצול שניצל הצד השני או אחר מטעמו את מצוקת המתקשר, חולשתו השכלית או הגופנית או חוסר ניסיונו, ותנאי החוזה גרועים במידה בלתי סבירה מן המקובל, רשאי לבטל את החוזה.

החלופה הנכונה היא ד': לא קיימות לירון עילות ביטול של החוזה בגין עושק או כפייה.

לעניין הכפייה:

על מנת שתתקיים כפייה, נדרש יסוד של איום ממשי או שימוש בכוח, שמנע מהצד להתקשר בחוזה מרצונו החופשי. במקרה זה, רחמים לא איים על ירון ולא הפעיל כל לחץ פסול – הוא רק הציע לו למהר בהחלטתו, במסגרת משא ומתן עסקי רגיל. לכן, לא מתקיימים היסודות הדרושים לכפייה.

לעניין העושק:

כדי לבסס עילת עושק, נדרש קיום שלושה תנאים מצטברים:

1. שהמתקשר היה נתון במצב של מצוקה, חולשה או חוסר ניסיון;
 2. שהצד השני ניצל את מצבו זה;
 3. שתנאי החוזה גרועים במידה בלתי סבירה מן המקובל.
- במקרה זה, אמנם ירון היה במצוקה נפשית (עקב גירושין ודיכאון), אך לא הוכח כי רחמים ניצל מצוקה זו באופן פסול; בנוסף, גם תנאי העסקה (מחיר הדירה) תואמים את ממוצע המחירים באזור, ולכן אינם גרועים מהמקובל. לכן, לא מתקיים אף אחד מהתנאים הדרושים לעילת עושק.

לסיכום:

- אין יסוד לכפייה, מאחר שלא הופעל איום או כוח.
 - אין יסוד לעושק, משום שהתנאים אינם גרועים מהמקובל, ואין ראיה לניצול פסול.
- על כן אין לירון זכות לבטל את החוזה בשל אחת מן העילות הללו.

שאלה לדוגמא – דצמבר 2021:

עורך דין מייצג לקוחות מעוטי יכולת שמתקשים להגיע לפגישות ייעוץ במשרדו ולשלם בגינן. לפיכך החליט עורך הדין לפרסם מודעה שבה הוא מציע ייעוץ משפטי לכל אזרח, שבגיננו ישולם לו שכר טרחה לפי מספר דקות שיחה.

מה הדין?

- א- עורך הדין רשאי לפרסם את דבר השירות המשפטי המוצע, לרבות התייחסות לשכר טרחתו.
- ב- עורך הדין רשאי לפרסם את דבר השירות המשפטי המוצע, אך איננו רשאי להתייחס לרכיב שכר הטרחה שישולם בגינו.
- ג- עורך הדין אינו רשאי כלל לפרסם את דבר השירות המשפטי המוצע ואת רכיב שכר הטרחה בגין השירות האמור.
- ד- עורך הדין אינו רשאי לפרסם מודעה כאמור אלא אם מדובר במודעה שמופיעה במגזין משפטי מקצועי.

עורך דין מייצג לקוחות מעוטי יכולת שמתקשים להגיע לפגישות ייעוץ במשרדו ולשלם בגין. לפיכך החליט עורך הדין לפרסם מודעה שבה הוא מציע ייעוץ משפטי לכל אזרח, שבגינו ישולם לו שכר טרחה לפי מספר דקות שיחה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. עורך דין מייצג לקוחות מעוטי יכולת.
2. עורך הדין מפרסם מודעה בה הוא מציע ייעוץ משפטי לכל אזרח.
3. במודעה עורך הדין מציין ששכר הטרחה ישולם לפי משך שיחת הייעוץ.

מנתוני השאלה ניתן להבין כי השאלה עוסקת בכללי האתיקה המקצועית של עורכי הדין, ובפרט מקום ואופן קבלת לקוחות + פרסומת מותרת/אסורה עם רכיב של שכר טרחה.

סעיף 3 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשמ"ו-1986

מקום לקבלת לקוח

3. (א) **עורך דין יקבל את לקוחו במשרדו.**
- (ב) עורך דין רשאי לפגוש את לקוחו במקום אחר זולת משרדו, ובלבד שיעשה כן בתנאים ההולמים את כבוד המקצוע.
- (ג) **עורך דין המשמש יועץ קבוע ללקוח, רשאי לסטות** מן האמור בסעיף קטן (א) לשם מתן שירות יעיל לאותו לקוח, בנסיבות ההולמות את כבוד המקצוע.

סעיף 3(ב)(14) לכללי לשכת עורכי הדין (פרסומת), התשס"א-2001

פרסומת מותרת

3. (ב) **פרסומת יכול שתכלול פרטים** כמפורט להלן **בלבד** :
- (14) **מלל חופשי שעניינו הצעת שירות משפטי על ידי עורך הדין, שאינו כולל כל התייחסות לשכר הטרחה ;**

החלופה הנכונה היא ג': עורך הדין אינו רשאי כלל לפרסם את דבר השירות המשפטי המוצע ואת רכיב שכר הטרחה בגין השירות האמור.

עורך הדין מפרסם הצעת שירות משפטי בתשלום לפי דקות שיחה.

מדובר ב:

1. פרסום הכולל שירות משפטי (= ייעוץ);
2. אזכור ישיר לשכר הטרחה (= לפי משך זמן שיחת הטלפון).

בהתאם לכללי הפרסומת, אסור לכלול כל אזכור לשכר הטרחה בפרסום. בנוסף, מתן שירות מסוג זה מחוץ למשרד עלול לפגוע בכבוד המקצוע לפי סעיף 3 לכללי האתיקה, במיוחד כשהוא מופנה "לכל אזרח" באופן שיווקי, ולא ללקוח קבוע או במצב מקצועי המצדיק חריגה מכלל זה.

שאלה לדוגמא – דצמבר 2021:

מי מהבאים הוא בעל מניה בחברה פרטית שהתאגדה כדין ביום 1.1.2021?

- א- מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה כבעל מניה, או אם אינו רשום במרשם מחזיק בשטר מניה למוכ"ז (למוסר כתב זה).
- ב- רק מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה כבעל מניה.
- ג- מי שלזכותו רשומה מניה אצל חבר בורסה, והוא גם רשום במרשם בעלי המניות של החברה.
- ד- מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה, או אם אינו רשום במרשם רשומה לזכותו מניה אצל חבר בורסה.

מי מהבאים הוא בעל מניה בחברה פרטית שהתאגדה כדין ביום 1.1.2021?

- א- מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה כבעל מניה, או אם אינו רשום במרשם מחזיק בשטר מניה למוכ"ז (למוסר כתב זה = נייר ערך סחיר).
- ב- רק מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה כבעל מניה.
- ג- מי שלזכותו רשומה מניה אצל חבר בורסה, והוא גם רשום במרשם בעלי המניות של החברה.
- ד- מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה, או אם אינו רשום במרשם רשומה לזכותו מניה אצל חבר בורסה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. חברה פרטית.
2. התאגדה ביום 1.1.2021.

מנתוני השאלה ניתן להבין כי השאלה עוסקת בדיני תאגידיים, בפרט בחוק החברות. בשאלה אנחנו נשאלים על זהות בעל מניה בחברה פרטית כאמור.

שימו חלופות א', ג', ד' אינן מתייחסות לחברה פרטית – כי אם לחברה ציבורית. רק על סמך החלופות ניתן לענות על השאלה אף מבלי לפתוח את החוק!

סעיף 176 לחוק החברות, התשנ"ט-1999

בעל מניה בחברה פרטית

176. בעל מניה בחברה פרטית הוא **מי שרשום ככזה במרשם בעלי המניות.**

החלופה הנכונה היא ב': רק מי שרשום במרשם בעלי המניות של החברה כבעל מניה.

הבחנה חשובה

חברה פרטית: הזיהוי של בעל המניה נעשה אך ורק לפי המרשם הפנימי של החברה. המרשם מהווה ראיה מכרעת לזהות בעלי המניות וזכויותיהם.

חברה ציבורית: מניותיה עשויות להיסחר בבורסה, ואז ייתכן רישום אצל חבר בורסה או החזקה באמצעות שטר למוכ"ז, אך זה **אינו חל על חברה פרטית.**

לפיכך, בחברה פרטית – הזכויות במניות נקבעות לפי הרישום הפנימי של החברה במרשם בעלי המניות שהיא מנהלת, ולא לפי החזקה פיזית בשטר מניה או רישום אצל חבר בורסה (שהם כאמור רלוונטיים רק לחברות ציבוריות).

שאלה לדוגמא – דצמבר 2021:

דוד הציע את רכבו למכירה בסכום של 100,000 ש"ח. שמעון, המחפש זמן רב רכב מסוג זה, החליט לרכוש את הרכב לאחר שבדק אותו. השניים סיכמו בעל פה את פרטי העסקה, ושמעון אף העביר לדוד מקדמה. השניים סיכמו כי בתוך שבוע ישלים שמעון את יתרת התשלום ויקבל את הרכב לידי. למחרת פנתה רעות לדוד והציעה לו לרכוש את הרכב במזומן. כששמעה על העסקה עם שמעון, הציעה רעות סכום גבוה יותר מהמחיר ששמעון הציע. דוד התרצה, קיבל את התשלום מרעות והעביר את הרכב לרעותה. שמעון, שנדרש כעת לשכור רכב על מנת להתנייד, דורש פיצוי כספי בגין הפרת החוזה. **מה בידיו לעשות כעת?**

- א- שמעון יכול לתבוע רק את דוד.
- ב- שמעון יכול לתבוע הן את דוד והן את רעות.
- ג- שמעון יכול לתבוע רק את רעות.
- ד- שמעון יכול לתבוע את דוד או את רעות, אך לא את שניהם יחד.

דוד הציע את רכבו למכירה בסכום של 100,000 ש"ח. שמעון, המחפש זמן רב רכב מסוג זה, החליט לרכוש את הרכב לאחר שבדק אותו. השניים סיכמו בעל פה את פרטי העסקה, ושמעון אף העביר לדוד מקדמה. השניים סיכמו כי בתוך שבוע ישלים שמעון את יתרת התשלום ויקבל את הרכב לידיו. למחרת פנתה רעות לדוד והציעה לו לרכוש את הרכב במזומן. כששמעה על העסקה עם שמעון, הציעה רעות סכום גבוה יותר מהמחיר ששמעון הציע. דוד התרצה, קיבל את התשלום מרעות והעביר את הרכב לרשותה. שמעון, שנדרש כעת לשכור רכב על מנת להתנייד, דורש פיצוי כספי בגין הפרת החוזה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. דוד הציע את רכבו למכירה בסכום של 100,000 ש"ח.
2. שמעון בדק את הרכב והחליט לרכוש אותו.
3. דוד ושמעון סיכמו בעל פה את פרטי העסקה.
4. שמעון העביר לדוד מקדמה.
5. דוד ושמעון סיכמו שבתוך שבוע ישלים את היתרה ויקבל את הרכב.
6. למחרת פנתה רעות לדוד במטרה לרכוש את הרכב.
7. רעות גילתה על העסקה עם שמעון ובעקבות גילוי זה הציעה סכום גבוה יותר בתמורה לרכב.
8. דוד הסכים להצעה של רעות, קיבל את התשלום, והעביר לרעות את הרכב.
9. בעקבות הפרת החוזה, שמעון נדרש לשכור רכב להתניידות.
10. שמעון דורש פיצוי כספי.

מנתוני השאלה ניתן להבין כי השאלה עוסקת בדיני החוזים, ובפרט בתרופות בגין הפרת חוזה. כמו כן, מנתוני השאלה רעות סיכלה את הרכישה של שמעון ביודעין על קיומו של החוזה ובכך גרמה לשמעון לנזק כלכלי.

סעיף 2 לחוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), התשל"א-1970;

תרופות הנפגע

2. הופר חוזה, זכאי הנפגע לתבוע את אכיפתו או לבטל את החוזה, וזכאי הוא לפיצויים, בנוסף על אחת התרופות האמורות או במקומן, והכל לפי הוראות חוק זה.

גרם הפרת חוזה שלא כדין

62. (א) מי שביודעין ובלי צידוק מספיק גורם לאדם שיפר חוזה מחייב כדין שבינו לבין אדם שלישי, הריהו עושה עוולה כלפי אותו אדם שלישי, אולם האדם השלישי לא יוכל להיפרע פיצויים בעד עוולה זו אלא אם סבל על ידי כך נזק ממון.

(ב) לענין סעיף זה, היחסים הנוצרים על ידי נישואין לא ייחשבו כחוזה, ושביטה והשבתה לא ייחשבו כהפרת חוזה.

החלופה הנכונה היא ב': שמעון יכול לתבוע הן את דוד והן את רעות.

אחריותו של דוד – לפי סעיף 2 לחוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה):

בין דוד לשמעון נוצר חוזה מחייב בעל פה למכירת הרכב. החוזה ביניהם העיד על גמירות דעת של הצדדים – דוד קיבל משמעון מקדמה והסכים על תשלום היתרה בתוך שבוע. כאשר דוד מכר את הרכב לרעות – הוא הפר את ההסכם עם שמעון, ולכן שמעון רשאי לדרוש אכיפה (אם הרכב עדיין קיים וניתן להשבה), או פיצויים בגין הנזק שנגרם לו עקב ההפרה (כגון הוצאות השכרת רכב).

אחריותה של רעות – לפי סעיף 62 לפקודת הנזיקין:

רעות ידעה על קיומו של חוזה תקף בין דוד לשמעון ("כששמעה על העסקה עם שמעון") ובכל זאת שידלה את דוד להפר את ההסכם על ידי הצעת סכום גבוה יותר. בכך היא גרמה ביודעין להפרת חוזה, ומהווה עוולה נזיקית לפי סעיף 62(א). שמעון רשאי לתבוע ממנה פיצוי בגין הנזק הממוני שנגרם לו עקב מעשיה.

לכן, שמעון רשאי:

- לתבוע את דוד בגין הפרת חוזה;
- לתבוע את רעות בגין גרם הפרת חוזה.

שאלה לדוגמא – יוני 2022:

אדם הציג את עצמו כלפי אישה טרם נישואיהם כאדם דתי, אך בפועל, מאחורי גבה של האישה, ניהל אורח חיים חילוני לאחר הנישואין. האישה פונה אליך בטענה שהנישואין מקורם בטעות שהיא תוצאת הטעיה שהטעה אותה בעלה בכך שטרם הנישואין לא גילה לה שהוא חילוני, והיא מבקשת לתבוע אותו בבית המשפט בגין הנזקים הכלכליים והנפשיים שנגרמו במישרין מעניין זה.

מה הדין?

- א- על אדם מוטלת חובת גילוי משפטית לגלות לבן זוגו מהן אמונותיו ואם הוא אדם דתי, חובה היוצרת עילות חוזיות ונזיקיות שניתן לתבוע בגין בבית המשפט. האישה זכאית לפיצויים בגין הטעות.
- ב- על אדם מוטלת חובת גילוי משפטית לגלות לבן זוגו מהן אמונותיו ואם הוא אדם דתי, חובה היוצרת עילות חוזיות ונזיקיות שניתן לתבוע בגין בבית המשפט, אולם ניתן לתבוע בגין פיצויים רק על הנזקים הנפשיים.
- ג- על אדם מוטלת חובת גילוי משפטית לגלות לבן זוגו מהם אמונותיו ואם הוא אדם דתי, חובה היוצרת עילות חוזיות ונזיקיות שניתן לתבוע בגין בבית המשפט, אולם ניתן לתבוע בגין פיצויים רק על הנזקים הכלכליים.
- ד- על אדם לא מוטלת חובת גילוי משפטית לגלות לבן זוגו מהן אמונותיו ואם הוא אדם דתי היוצרת עילות חוזיות ונזיקיות שניתן לתבוע בגין בבית המשפט.

אדם **הציג את עצמו** כלפי אישה **טרם נישואיהם כאדם דתי**, **אך בפועל**, מאחורי גבה של האישה, **ניהל אורח חיים חילוני לאחר הנישואין**. האישה פונה אליך בטענה **שהנישואין מקורם בטעות שהיא תוצאת הטעיה** שהטעה אותה בכך שטרם הנישואין לא גילה לה שהוא חילוני, והיא **מבקשת לתבוע אותו בבית המשפט בגין הנזקים הכלכליים והנפשיים** שנגרמו במישרין מעניין זה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. אדם הציג את עצמו לאשתו **טרם נישואיהם כאדם דתי**.
2. לאחר נישואיהם ומאחורי גבה של אשתו **ניהל אורח חיים חילוני**.
3. האישה טוענת שהנישואים מקורם **בטעות שהיא תוצאת הטעיה**.
4. האישה מבקשת לתבוע בגין **נזקים כלכליים ונפשיים**.

מנתוני השאלה, בקריאה ראשונית, אנחנו נשער כי מדובר בשאלה העוסקת בפקודת הנזיקין – לאור הסעד אותו רוצה לתבוע האישה.

אבל שימו ❤️ - בנתוני השאלה מצוין לנו כי האישה טוענת לנישואים שנגרמו כתוצאה מהטעיה. לכן עלינו לבחון את השאלה בהתאם לדיני החוזים.

סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973

הטעיה

15. מי שהתקשר בחוזה עקב טעות שהיא תוצאת הטעיה שהטעהו הצד השני או אחר מטעמו, רשאי לבטל את החוזה; לענין זה, "הטעיה" – לרבות אי-גילויין של עובדות אשר לפי דין, לפי נוהג או לפי הנסיבות היה על הצד השני לגלותן.

בע"מ 5827/19 פלוני נ' פלונית

בע"מ 5827/19 פלוני נ' פלונית (נבו 16.08.2021):

"לעמדת השופטת וילנר שורה ארוכה של שיקולי מדיניות, ובהם: השאיפה להימנע מפגיעה בפרטיות על ידי עיסוק משפטי בהיבטים האינטימיים-הרגשיים והאישיים ביותר של האדם; הרצון למנוע הצפה של בתי המשפט בסוגיות אלה; השאיפה שלא לפגוע באוטונומיה של האדם וביכולתו לעצב את סיפור חייו – כל אלה מובילים למסקנה שלפיה אין להכיר בחובת גילוי משפטית המוטלת על בן זוג לגלות לבן זוגו האחר על נטיותיו המיניות טרם הנישואין או במהלכם, כמו גם באשר לאמונותיו של אדם והיותו אדם דתי או אמוני. ודוק, אין בכך כדי לשלול הכרה בחובתו המוסרית-ערכית של האדם לגילוי כאמור. משכך, צדק ביהמ"ש לענייני משפחה כאשר הורה על מחיקת תביעת המשיבות על הסף. השופטים ע' פוגלמן ונ' סולברג מסכימים כי שיקולי מדיניות משפטית מוליכים למסקנה כי אין להכיר בחובת גילוי משפטית, בין בני זוג בטרם הנישואין, של נטייה מינית או של אמונה ומחויבות דתית ומוסיפים הערות ספורות, לרבות באשר לקווי הגבול הכלליים ששרטטה השופטת י' וילנר בין הקטגוריות השונות, ובפרט בין הקטגוריה השניה לשלישית. השופטת וילנר מתייחסת לכך בסיום חוות-דעתה."

החלופה הנכונה היא ד': על אדם לא מוטלת חובת גילוי משפטית לגלות לבן זוגו מהן אמונותיו ואם הוא אדם דתי היוצרת עילות חוזיות ונזיקיות שניתן לתבוע בגיןן בבית המשפט.

סעיף 15 לחוק החוזים (חלק כללי) קובע כי כדי שתתקיים עילת הטעיה חוזית, נדרש להראות:

1. קיומה של חובת גילוי משפטית;
 2. הפרת חובה זו;
 3. קשר סיבתי בין ההטעיה לבין כריתת ההסכם.
- אולם, לא כל עובדה אישית או רגשית מטילה חובת גילוי משפטית, כי אם רק עובדות מהותיות הנוגעות למהות העסקה החוזית או לתום הלב המסחרי.

בפסה"ד בע"מ 5827/19 פלוני נ' פלונית בית המשפט הבחין בין חובה מוסרית או ערכית לגלות אמת לבן הזוג, לבין חובה משפטית, היוצרת עילה לתביעה, וקבע כי החובה המשפטית אינה קיימת בנסיבות אלו.

לפיכך, אמונתו או אורח חייו של אדם אינם בגדר עובדות מהותיות החייבות בגילוי לפי הדין. אין חובת גילוי משפטית כלפי בן זוג בנושאים אישיים, דתיים או אמוניים. על כן לא קמה עילת תביעה חוזית לפי סעיף 15, ולא עילה נזיקית לפי דיני התרמית או הרשלנות.

הרחבה:

לפי חוק החוזים (חלק כללי) – חוזה יוצר יחסים משפטיים אובליגטוריים (חובות וזכויות משפטיות אכיפות).

לצד זאת, נישואין בישראל אינם נובעים מהסכמה חוזית רגילה שכן נישואין אינם חוזה אזרחי אלא מוסד משפטי שחל עליו דין ספציפי (דיני המשפחה). מכאן שאין עילה לתביעה הנובעת מ"הפרת חוזה נישואין" מכוח חוק החוזים.

כהערת אגב, גם אם נבחן את סוגיית הנזקים לה טוענת האישה בפקודת הנזיקין – ישנו סעיף אחד ויחיד, סעיף 62 העוסק בגרם הפרת חוזה ואף הוא מחרג ומלמד אותנו שיחסי נישואין אינם חוזה, ולכן אין מקום לתבוע פיצויים על "הפרת חוזה נישואין" או על "הטעיה בחוזה נישואין". אמנם, בסעיף 62 לפקודת הנזיקין, מדובר בהקשר נזיקי אבל גם בסעיף זה ישנה הכרה מפורשת של המחוקק בכך שיחסי נישואין אינם בגדר חוזה אזרחי כלל.

כל אלו מהווים אינדיקציה חקיקתית לכך שגם במישור החוזי וגם במישור הנזיקי – נישואין אינם נחשבים להסכם אזרחי.

שאלה לדוגמא – יוני 2022:

פלוני הורשע בתקיפת קטינה, גרימת חבלה חמורה וסחיטה שלה. בגזר הדין נקבע כי עליו לשלם לקטינה פיצוי בסך מצטבר של 300,000 ש"ח.
האם רשאי בית המשפט לעשות כן?

- א- לא, מכיוון שהסכום המקסימום לפיצוי נפגע בהליך פלילי הוא 258,000 ש"ח.
- ב- כן, רק במקרה שההצמדה והריבית מיום ביצוע העבירה עולות על סכום של 42,000 ש"ח.
- ג- לא, מכיוון שסכום המקסימום מתייחס לסכום שמוטל על נאשם.
- ד- כן.

פלוני הורשע בתקיפת קטינה, גרימת חבלה חמורה וסחיטה שלה. בגזר הדין נקבע כי עליו לשלם לקטינה פיצוי בסך מצטבר של 300,000 ש"ח.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. פלוני תקף קטינה.
2. פלוני גרם לקטינה חברה חמורה.
3. פלוני סחט את הקטינה.
4. פלוני הורשע בגין כל העבירות (3 עבירות).
5. בגזר הדין נקבע כי עליו לשלם פיצוי לנפגעת בסך 300,000 ש"ח.

מנתוני השאלה, ניתן לזהות כי מדובר בשאלה המבוססת על חוק העונשין (הרשעה) וכן בהוראות החוק לעניין פיצוי של נפגע עבירה (הקטינה).

סעיף 77 לחוק העונשין, התשל"ז-1977

פיצוי [יא/40]

77. (א) הורשע אדם, רשאי בית המשפט לחייבו, בשל כל אחת מן העבירות שהורשע בהן, לשלם לאדם שניזוק על ידי העבירה סכום שלא יעלה על 258,000 שקלים חדשים לפיצוי הנזק או הסבל שנגרם לו.
- (ב) קביעת הפיצויים לפי סעיף זה תהא לפי ערך הנזק או הסבל שנגרמו, ביום ביצוע העבירה או ביום מתן ההחלטה על הפיצויים, הכל לפי הגדול יותר.
- (ג) לענין גביה, דין פיצויים לפי סעיף זה כדין קנס; סכום ששולם או נגבה על חשבון קנס שיש בצדו חובת פיצויים, ייזקף תחילה על חשבון הפיצויים.
- (ד) הורה בית משפט כי פיצוי שהנאשם חויב בו לפי סעיף זה ישולם לשיעורין, והנאשם לא שילם את אחד התשלומים במועדו, תעמוד יתרת החוב לפירעון מיידי.

החלופה הנכונה היא ד': כן.

הסכום המרבי של 258,000 ש"ח הוא לכל עבירה בנפרד, ולא לסך כל הפיצויים הכולל. המשמעות היא שאם נאשם הורשע ביותר מעבירה אחת, רשאי בית המשפט לחייבו לשלם פיצוי נפרד בגין כל עבירה, כאשר כל פיצוי לא יעלה על התקרה הקבועה.

במקרה שלפנינו – פלוני הורשע בשלוש עבירות נפרדות:

1. תקיפת קטינה;
2. גרימת חבלה חמורה;
3. סחיטה.

לכן, בית המשפט רשאי לפסוק פיצוי של עד 258,000 ש"ח לכל אחת מהעבירות.
 $3 \text{ (עבירות)} \times 258,000 \text{ (ש"ח)} =$ בסך הכל בגין כל העבירות פיצוי כולל עד 774,000 ש"ח.

מכאן שפסיקת פיצוי כולל של 300,000 ש"ח בגין שלוש עבירות שונות נמצאת במסגרת הסמכות החוקית של בית המשפט.

שאלה לדוגמא – יוני 2022:

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת החליטה על פסילת רשימת מועמדים פלונית מהשתתפות בבחירות לכנסת, בנימוק כי רשימת המועמדים שואפת לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
מה הדין?

- א- לוועדת הבחירות לכנסת אין סמכות להורות על פסילת רשימת מועמדים לכנסת.
- ב- סמכות ועדת הבחירות לכנסת להורות על פסילת רשימת מועמדים לכנסת טעונה אישור של בית המשפט העליון.
- ג- לוועדת הבחירות לכנסת יש סמכות להורות על פסילת רשימת מועמדים לכנסת בתנאי שפעילות הרשימה מעידה על מרכזיות השאיפה האמורה ועל כוונה לממשה ולהביא להגשמתה.
- ד- סמכות ועדת הבחירות לכנסת להורות על פסילת רשימת מועמדים לכנסת אינה טעונה אישור של בית המשפט העליון, ודי בכך ששאיפת הרשימה האמורה הובעה באופן כללי במצעה.

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת החליטה על פסילת רשימת מועמדים פלונית מהשתתפות בבחירות לכנסת, בנימוק כי רשימת המועמדים שואפת לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. רשימת מועמדים פלונית הגישה מועמדותה להשתתפות בבחירות לכנסת.
2. רשימת המועמדים שואפת לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
3. מן הטעם הזה, ועדת הבחירות המרכזית לכנסת החליטה על פסילת רשימת המועמדים.

מנתוני השאלה עולה כי השאלה עוסקת בכללים הנוגעים לבחירות לכנסת, ובפרט על מועמדות בבחירות.

סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת

מניעת השתתפות בבחירות (תיקון מס' 35) תשס"ב-2002 (תיקון מס' 46) תשע"ז-2017

7א. (א) רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לרבות בהתבטאויותיו, לפי הענין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:

- (1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית;
- (2) הסתה לגזענות;
- (3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.

החלופה הנכונה היא ג': לוועדת הבחירות לכנסת יש סמכות להורות על פסילת רשימת מועמדים לכנסת בתנאי שפעילות הרשימה מעידה על מרכזיות השאיפה האמורה ועל כוונה לממשה ולהביא להגשמתה.

לוועדת הבחירות המרכזית יש סמכות לפסול רשימת מועמדים אם במטרותיה או במעשיה מתקיימת אחת מהעילות שבחוק, ובכללן שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

לצד זאת, יש לפרש את הסעיף על פי לשונו – כך שהפסילה תיעשה רק אם פעולות הרשימה או מטרותיה מבטאות באופן ממשי את השאיפה לשלול את אופייה של המדינה, ולא על סמך אמירות כלליות בלבד.

לסיכום:

ועדת הבחירות מוסמכת לפסול רשימה אך ורק כאשר השאיפה לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית היא מרכזית וממומשת בפועל במעשיה של הרשימה.

שאלה לדוגמא – דצמבר 2022:

לראובן יאכטה העוגנת במרינה בהרצליה. יצחק נתן לראובן הלוואה בסך 100,000 ש"ח בשנת 2000, והיה עליו לפרוע אותה בתוך שנתיים (בשנת 2002). בגין חוב זה נרשם כדין שעבוד ספציפי על היאכטה של ראובן. ראובן לא פרע את חובו, ובשנת 2022 פנה יצחק ללשכת ההוצאה לפועל כדי לממש את השעבוד.

מה הדין?

- א- השעבוד התיישן בשנת 2002.
- ב- השעבוד התיישן בשנת 2007.
- ג- השעבוד התיישן בשנת 2009.
- ד- השעבוד טרם התיישן.

לראובן **יאכטה** העוגנת במרינה בהרצליה. **יצחק נתן לראובן הלוואה בסך 100,000 ש"ח בשנת 2000,** והיה עליו **לפרוע אותה בתוך שנתיים** (בשנת 2002). בגין חוב זה **נרשם כדין שעבוד ספציפי על היאכטה של ראובן. ראובן לא פרע את חובו,** ובשנת 2022 **פנה יצחק ללשכת ההוצאה לפועל** כדי לממש את השעבוד.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. בשנת 2000 יצחק נתן לראובן הלוואה.
2. בגין החוב נרשם שעבוד ספציפי על היאכטה של ראובן.
3. על ראובן היה לפרוע את ההלוואה עד שנת 2002.
4. בשנת 2022 יצחק פנה ללשכת ההוצאה לפועל למימוש השעבוד.

מנתוני השאלה, בקריאה ראשונית, אנחנו נשער כי ייתכן ומדובר בשאלה העוסקת בהוצאה לפועל, אולי בפקודת החברות, ואולי אף בחוק המשכון.

 אבל שימו

עיון מעמיק בחלופות של השאלה, מלמד אותנו כי מדובר בשאלה העוסקת בדיני התיישנות.

סעיף 20 לחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958

הזכות ליפרע משעבוד

20. נושה שיש לו על חובו ערבון, משכנתה, משכון או שעבוד כיוצא באלה, אין בהתיישנות כדי לפגוע בזכותו ליפרע מן השעבוד.

החלופה הנכונה היא ד': השעבוד טרם התיישן.

התיישנות חלה על זכות תביעה אישית של נושה כלפי חייב, אך אינה פוגעת בזכות הקניינית שיש לנושה מכוח השעבוד. כלומר, גם אם חלפו שנים רבות מאז נוצר החוב, עצם השעבוד שנרשם כדין נשאר בתוקפו עד לפירעון החוב או עד לביטולו כדין.

בענייננו, השעבוד הספציפי נרשם כדין בשנת 2000 על היאכטה. החוב לא נפרע. גם אם חלפו למעלה מ-20 שנה, סעיף 20 קובע במפורש שאין בהתיישנות כדי לפגוע בזכותו של יצחק לממש את השעבוד. המשמעות היא שזכותו של יצחק כלפי ראובן (החוב עצמו) אולי התיישנה מבחינת תביעה אישית, אך הזכות הקניינית לממש את השעבוד – קיימת ושרירה.

שאלה לדוגמא – דצמבר 2022:

במהלך נסיעה של סיוון, אזרחית ישראל, ברכבה הפרטי בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית פגעה בעוצמה ברכבם של רמזי, תושב מקום האירוע, ויקי, תיירת חוץ בריטית שהייתה בטיול, ואלדד, חייל ישראל בשירות סדיר, וגרמה לפציעתם.

את מי חייבת סיוון לפצות בגין נזקי הגוף?

- א- את רמזי וויקי.
- ב- את ויקי ואלדד.
- ג- את אלדד ורמזי.
- ד- את רמזי, ויקי ואלדד.

במהלך נסיעה של **סיוון**, **אזרחית ישראל**, ברכבה הפרטי **בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית** פגעה בעוצמה ברכבם של **רמזי**, **תושב מקום האירוע**, **ויקי**, **תיירת חוץ** בריטית שהייתה בטיול, ו**אלדד**, **חייל ישראל** בשירות סדיר, וגרמה לפציעתם.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. סיוון, אזרחית ישראלית, נהגה בשטח האחריות האזרחית הפלסטינית.
2. סיוון פגעה ברכבו של רמזי, תושב מקום התאונה.
3. סיוון פגעה ברכבה של ויקי, תיירת חוץ.
4. סיוון פגעה ברכבו של אלדד, חייל ישראל.
5. סיוון גרמה לכולם לפציעות.
6. רשימת המועמדים שואפת לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
7. מן הטעם הזה, ועדת הבחירות המרכזית לכנסת החליטה על פסילת רשימת המועמדים.

מנתוני השאלה עולה כי השאלה עוסקת בדיני הנזיקין.

מכיוון שנתון לנו בשאלה כי התאונה עירבה כלי רכב נפנה לפלת"ד לעניין הכללים לפיצוי במקרה של תאונת דרכים.

סעיף 2(א1) לחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975

אחריות נוהג ברכב

2. (א1) הנוהג ברכב ישראלי חייב לפצות נפגע שהוא ישראלי או תייר חוץ על נזק גוף שנגרם לו בתאונת דרכים שבה מעורב הרכב אף אם התאונה אירעה באזור או בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית או באזורים ויראו את התאונה כאילו אירעה בישראל; לענין סעיף זה – "תייר חוץ" – כמשמעותו בחוק שרותי תיירות, התשל"ו-1976 למעט תושב האזור או תושב שטחי האחריות האזרחית הפלסטינית ובלבד שהוא נפגע במהלך סיור כמשמעותו בחוק האמור; "רכב ישראלי" – רכב הרשום בישראל או החייב ברישום בישראל לפי כל דין, או רכב שאינו חייב ברישום שבעליו הוא ישראלי.

החלופה הנכונה היא ב': את ויקי ואלדד.

העובדות:

1. סיוון – אזרחית ישראל, נהגה ברכב ישראלי = חלה עליה הוראת סעיף 2(א1).
2. מקום האירוע – בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית = הסעיף חל במפורש גם על תאונות באזורים אלו.

כעת נבחן כל אחד מן הנפגעים:

1. אלדד – חייל ישראלי בשירות סדיר = ישראלי לפי החוק = זכאי לפיצוי.
2. ויקי – תיירת חוץ בריטית בטיול = תיירת חוץ כהגדרתה בחוק = זכאית לפיצוי.
3. רמזי – תושב האזור (שטחי האחריות האזרחית הפלסטינית) $\neq$ אינו ישראלי ואינו תייר חוץ לפי ההגדרה בחוק $\neq$ אינו זכאי לפיצוי לפי סעיף זה.

שימו לב, בהגדרה של "תייר חוץ" ישנם חריגים, מי לא ייחשבו כתיירי חוץ, וביניהם תושב שטחי האחריות האזרחית הפלסטינית. בענייננו, התאונה אירעה בשטחי האחריות האזרחית הפלסטינית ורמזי הוא תושב מקום האירוע. לכן, סיוון אינה חייבת לפצותו. לפיכך, סיוון, שנהגה ברכב ישראלי, חייבת לפצות רק את הנפגעים שהם ישראלים או תיירי חוץ – כלומר, את ויקי ואלדד.

שאלה לדוגמא – דצמבר 2022:

דירת המגורים של משה (להלן: הנכס), שאותה ירש מהוריו המנוחים, שווה 7,000,000 ש"ח, והיא אינה משועבדת. בחודש ינואר 2022 לקח משה הלוואה בסך 2,000,000 ש"ח מבנק הממשכן בע"מ. לצורך הבטחת החזר החוב, שעבד משה את דירת המגורים שלו במשכנתה מדרגה ראשונה. כעת משה פונה אליכם לייעוץ ושואל אם הוא רשאי לקחת הלוואה נוספת בסך 1,000,000 ש"ח מחברת הביטוח "שמרית בע"מ", ולשעבד את הנכס בשעבוד נוסף לטובת החברה.
מה הדין?

לא ניתן לשעבד נכס בשעבוד נוסף כלשהו אלא בהסכמת הנושה הראשון.
ניתן תמיד לשעבד נכס בשעבוד נוסף ללא הסכמת הנושה הראשון, אולם רק במשכנתה מדרגה שניה.
אם אין תנאי בהסכם ההלוואה עם הנושה הראשון האוסר על כך, ניתן לשעבד נכס בשעבוד נוסף ללא הסכמת הנושה הראשון, אך רק במשכנתה מדרגה פחותה מדרגתו של הנושה הראשון.
אם אין תנאי בהסכם ההלוואה עם הנושה הראשון האוסר על כך, ניתן לשעבד נכס בשעבוד נוסף ללא הסכמת הנושה הראשון, בכל דרגה שהיא.

דירת המגורים של משה (להלן: הנכס), שאותה ירש מהוריו המנוחים, שווה 7,000,000 ש"ח, והיא אינה משועבדת. בחודש ינואר 2022 לקח משה הלוואה בסך 2,000,000 ש"ח מבנק הממשכן בע"מ. לצורך הבטחת החזר החוב, שעבד משה את דירת המגורים שלו במשכנתה מדרגה ראשונה. כעת משה פונה אליכם לייעוץ ושואל אם הוא רשאי לקחת הלוואה נוספת בסך 1,000,000 ש"ח מחברת הביטוח "שמרית בע"מ", ולשעבד את הנכס בשעבוד נוסף לטובת החברה.

מה הנתונים שאנחנו מזהים בשאלה?

1. למשה דירת מגורים שקיבל בירושה בשווי 7 מיליון ש"ח.
2. דירה זו אינה משועבדת.
3. בשנת 2022 לקח משה הלוואה ראשונה בגובה 2 מיליון ש"ח מבנק הממשכן בע"מ.
4. לצורך הבטחת החזר החוב, משה שעבד את הדירה במשכנתה מדרגה ראשונה.
5. משה מעוניין לקחת הלוואה שנייה בגובה 1 מיליון ש"ח מחברת הביטוח "שמרית בע"מ".
6. לצורך הבטחת החזר החוב, משה מעוניין לשעבד בשעבוד נוסף את הדירה.

מנתוני השאלה, בקריאה ראשונית, אנחנו נשער כי ייתכן ומדובר בשאלה העוסקת בדיני התאגידים. אבל שימו ❤️ מכיוון שבנתוני השאלה מדובר בשעבוד של אדם פרטי – החוק הרלוונטי הוא חוק המשכון.

סעיף 6 לחוק המשכון, התשכ"ז-1967

מישכון נוסף

6. (א) החייב רשאי לשעבד את הנכס הממושכן במישכון נוסף בלי נטילת רשות מאת הנושה; אולם נושה נוסף לא יוכל להיפרע מן המשכון אלא לאחר שסולק החיוב שהובטח במישכון שלפניו; והכל באין קביעה אחרת בהסכם המישכון הקודם.

(ב) בהסכמת הנושה רשאי החייב לשעבד את הנכס הממושכן במישכון נוסף שדרגתו תהיה שווה לדרגת המישכון של אותו נושה או עדיפה ממנה.

הסבר: סעיף החוק מבדיל בין שני מקרים כדי שחייב ימשכן נכס אחד לשני נושים שונים, ועושה הבחנה האם הייתה הסכמה של הנושה למשכון נוסף על הנכס או לא.

המקרה הראשון לפי סעיף 6(א) – ללא הסכמת הנושה
תנאים מצטברים:

1. אין תנאי האוסר על כך בהסכם בין החייב לנושה הראשון.
2. המשכון של הנושה השני יהיה מדרגה שניה. כלומר אם החייב לא פורע את החוב הנושה הראשון הוא זה שיוכל להיפרע מהנכס ורק אח"כ הנושה השני.

המקרה השני לפי סעיף 6(ב) – בהסכמת הנושה הראשון

1. במצב כזה אם הנושה הראשון הסכים שיהיה על אותו נכס שעבוד נוסף לנושה אחר, ניתן יהיה לרשום על הנכס משכון נוסף.
2. אבל כאן – אם החייב לא יצליח לפרוע את החוב לשני הנושים, שניהם יוכלו לגשת לנכס מבלי שיהיה לנושה הראשון עדיפות.

החלופה הנכונה היא ג': אם אין תנאי בהסכם ההלוואה עם הנושה הראשון האוסר על כך, ניתן לשעבד נכס בשעבוד נוסף ללא הסכמת הנושה הראשון, אך רק במשכנתה מדרגה פחותה מדרגתו של הנושה הראשון.

הכלל: בעל נכס ממושכן רשאי לשעבד את אותו הנכס בשיעבוד נוסף, גם ללא אישור מהנושה הראשון, ובלבד שהמשכון החדש יהיה בדרגה נחותה (שנייה) ביחס לשעבוד הקיים.

החריג: אם החוזה עם הנושה הראשון מכיל תנאי מפורש האוסר על מישכון נוסף, לא ניתן ליצור שיעבוד חדש ללא הסכמתו.

משמעות הדרגה: נושה מדרגה שנייה יוכל להיפרע מהנכס רק לאחר שהנושה מדרגה ראשונה קיבל את מלוא חובו.

בענייננו :

- דירתו של משה משועבדת לבנק "הממשכן בע"מ" במשכנתה מדרגה ראשונה.
- אין אינדיקציה לכך שבהסכם נקבע איסור על מישכון נוסף.
- לכן, משה רשאי לשעבד את הנכס לטובת "שמרית בע"מ", אך רק בדרגה שנייה – נחותה מזו של הבנק.
- הנושה החדש (חברת הביטוח) לא יוכל להיפרע לפני שהבנק יקבל את מלוא חובו.

בהצלחה בהמשך !